

У статті розглядається один зі шляхів підвищення ефективності навчального процесу на основі стандартизації й уніфікація його складових елементів на базі сучасних вимог до процесу навчання.

А.Н. Дубовец, Б.Г. Лях, Ю.И. Сычов, И.И. Литвиненко, В.В. Самчук

ПРЕДПОСЫЛКИ УНИФИКАЦИИ И СТАНДАРТИЗАЦИИ ЭЛЕМЕНТОВ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА

В статье рассматривается один из путей повышения эффективности учебного процесса на основе стандартизации и унификация его составляющих элементов на базе современных требований к процессу обучения.

A.N. Dubovec, B.G. Ljah, U.I. Sychov, I.I. Lytvynenko, V.V. Samchuk

PRE-CONDITIONS OF STANDARDIZATION AND STANDARTIZACI OF ELEMENTS OF EDUCATIONAL PROCESS

In the articles one of ways of increase of efficiency of educational process is examined on basis standardization and standardization of his component elements, on the base of modern requirements to the process of teaching.

Стаття надійшла до редакції 2.06.2011

УДК 378:37.032

*Бутенко Т.О., Богдан Ж.Б.
м. Харків, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙ- БУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ

У сучасних умовах економічної кризи та політичної нестабільності особливого значення набуває пошук нових концептуальних підходів у пошуках шляхів забезпечення працездатності та психічного здоров'я людей. Сучасний світ з великими обсягами інформації потребує від людини спеціальної психологічної підготовки. Особистість повинна вміти справлятися з великою кількістю інформації та комунікації, вміти її обробляти, непотрібне відсіювати, важ-

ливим користуватися. Тому важливого значення набуває сьогодні психолого-педагогічна підготовка не тільки спеціалістів гуманітарних спеціальностей, а й майбутніх інженерів.

Молодий фахівець повинен бути психологічно готовий до різних проблем, конфліктів, ускладнень у стосунках з колегами та професійній діяльності. Рефлексивне ставлення до професійної діяльності та вміння управляти стосунками у колективі, підлеглими, правильно розподіляти свій час, розуміти важливості комунікативних та організаторських здібностей – все це потрібно формувати у процесі викладання психолого-педагогічних дисциплін у майбутніх інженерів. Вміння адекватно сприймати та розв'язувати проблеми дозволить молодому фахівцю ефективно працювати та будувати професійні відносини у колективі з підлеглими та керівництвом.

Сьогодні у технічних ВНЗ психологічній підготовці відводиться недостатня кількість навчального часу. Болонський процес не передбачає виділення великого обсягу годин на гуманітарні дисципліни, тому виникає досить складна ситуація. Студенти потребують гуманітарної підготовки (у першу чергу - психологічної), а сучасна технічна освіта не виділяє час на ці дисципліни. Тому викладачам психолого-педагогічних дисциплін у невеликий проміжок часу необхідно підготувати майбутніх фахівців до складних умов професійної діяльності, до вміння взаємодіяти у колективі, враховувати психічні особливості поведінки інших людей, до вирішення конфліктів різних типів, до вміння працювати в групі, встановлювати контакти з іншими людьми тощо.

Психолого-педагогічна підготовка по-перше, повинна бути спрямована на розуміння й вивчення власних особливостей особистості працівника, що забезпечить якість та ефективність власної професійної діяльності, вміння регулювати стресовими станами, адаптуватися до складних умов життя. Не менш важливим для нормального існування людини у колективі є правильне, адекватне сприйняття й розуміння інших людей, налаштованість на встановлення позитивних відносин у колективі, ефективне спілкування, прагнення разом виконувати професійні завдання.

З метою підготувати студентів до майбутньої професійної діяльності психолого-педагогічні дисципліни повинні розкривати саме такі теми, які, по-перше, будуть спрямовані на розуміння студентом особливостей своєї особистості та інших людей, по-друге, допоможуть молодому спеціалісту адаптуватися в колективі й уникати конфліктів і стресових ситуацій. Зокрема, це такі теми, як психічний склад особистості, емоційна сфера особистості, особистість у групі, конфлікти та їх попередження, особистість і діяльність.

Запропоновані теми розкриваються на лекційних заняттях. Лекція є поширеним словесним методом навчання у вищому навчальному закладі, що характеризується системним викладом матеріалу, високою інформативністю й логічністю, певною структурою побудовання. Аналізуючи лекцію як один з важ-

ливих методів викладання у вищій школі, А.І. Кузьмінський виділяє низку функцій, які вона виконує у навчально-виховному процесі [1]:

1. **Освітня функція** забезпечує оволодіння навчальним матеріалом на рівні історичного досвіду й ознайомлення з новими досягненнями науки, перспективами досліджень у певній галузі, а також розкриття можливостей використання конкретних знань у професійній діяльності.

2. **Розвивальна функція** обумовлена необхідністю забезпечення оптимальних умов для інтелектуального розвитку особистості шляхом включення її в активну розумову діяльність.

3. **Виховна функція** лекції дає змогу формувати у майбутніх фахівців певні морально-духовні якості безпосередньо через зміст навчального матеріалу і організацію на конкретну пізнавальну діяльність.

4. **Організуюча функція** є тим стрижнем, навколо якого групуються всі інші види навчальної діяльності; вістря, яке визначає координати щоденної навчальної праці.

Отже, можна зробити висновок, що метод лекції виконує багато функцій і є тією рушійною силою, яка сприяє організованню навчальної та пізнавальної діяльності студентів, дає поштовх для пошуку нової інформації. Лекція є досить важливою формою отримання студентами систематичного, інформаційно насиченого навчального матеріалу, зокрема на лекції студенти можуть дізнатися про різні наукові підходи, теорії, концепції, суперечки між різними науковими школами й поглядами. Лекція спрямована не тільки на повне інформаційне забезпечення навчальним матеріалом, вона повинна зосереджуватися на основних, вузлових питаннях, які надалі допомагатимуть студентам у подальших самостійних дослідженнях. Лекція – бінарний метод, бо в ній поєднані метод і форма організації навчання студентів.

Існують такі різновиди лекції як проблемна лекція, лекція-конференція, лекція-дискусія тощо. Традиційна лекція характеризується монологічністю викладу матеріалу, викладач протягом усього заняття розповідає у структурованій формі те, що вони повинні засвоїти й повторити на практичному занятті. На відміну від звичайної лекції проблемна лекція відрізняється можливістю діалогу викладача зі студентами й постановкою проблеми, яка ставиться на початку заняття.

Взагалі проблемному навчанню приділяється увага такими науковцями як Ю.К. Бабанським, В.С. Кукушиним, І.Я. Лернером, М.І. Мамутовим [2, 3, 4, 5] та ін.

Проблемна лекція сприяє активізації пізнавальної діяльності студентів, допомагає не тільки прослухати й записати почутий матеріал, а також замислитися над запропонованою проблемою й знайти спосіб її вирішення. Головна відмінність проблемної лекції від звичайної – структура побудування, якщо звичайна лекція має інформативний характер, то проблемна лекція – це постановка проблемної ситуації, що спонукає студентів до активізації мислення, пізнання, сприяє зацікавленості до дисципліни. Проте, як слушно зазначає А.О. Верби-

цький, «навчальні проблеми повинні бути доступними за своєю складністю для студентів, вони повинні враховувати пізнавальні можливості студентів, міститися в межах навчального предмету й бути значущими для засвоєння нового матеріалу й розвитку особистості – загального й професійного» [6, с. 26].

Однією з головних відмінностей проблемної лекції від звичайної є її діалогічність, яка дає можливість викладачеві не просто розповідати навчальний матеріал, а ставити запитання, викликаючи у студентів зацікавленість, активізацію мислення та пізнавальної діяльності, В.С. Кукушин зазначає, що, «чим вище ступінь діалогічності лекції, тим більшою мірою вона є проблемною, і навпаки, монологічність, інформативність викладу матеріалу наближає лекцію до звичайної» [3, с. 98].

Проте в умовах великої кількості студентів неможливо повністю проводити заняття в діалогічній формі, викладач може поставити проблему на початку лекції, а потім у формі риторичних запитань, що не потребують безпосередньої відповіді студентів, будувати заняття. Такі риторичні запитання спонукають студентів до активної мисленнєвої діяльності, й таким чином допомагають вирішити поставлені завдання.

Не дивлячись на такі недоліки лекції, як велика кількість студентів, неможливість вислухати відповіді від кожного, цей метод є оптимальним для формування теоретичних знань з комунікативної компетентності майбутнього інженера в умовах технічного університету, де на психолого-педагогічні дисципліни відведена невелика кількість аудиторних годин. Метод проблемної лекції дозволяє за досить невелику кількість годин лаконічно, чітко, послідовно викласти основний матеріал, використовуючи найновіші дані, які ще не знайшли відображення в підручниках та іншій навчальній літературі.

Вивчення запропонованих тем на лекціях дозволяє їх обговорювати на семінарських заняттях, використовуючи методи дискусій, метод конкретних ситуацій, дидактичних й рольових ігор, спрямованих на закріплення знань з цієї дисципліни.

Особливої уваги у проведенні практичних занять з психолого-педагогічних дисциплін набувають ділові ігри, які стосуються їхньої майбутньої професійної діяльності. Ділові ігри дають змогу студентам відчути атмосферу професійних стосунків, відповідальність за свої слова і вчинки, формують організаторські здібності, підвищують розуміння важливості своєї професії. Прикладом ділової гри може бути гра «Конфлікт на промисловому підприємстві». Зміст гри полягає в тому, що акціонерне підприємство, що випускає продукцію хімічного профілю (наприклад, миючі засоби), опинилося на межі банкрутства. Продукція підприємства через низьку якість і високу собівартість не витримує конкуренції на ринку збуту. Для рентабельної роботи підприємства необхідно вжити наступні заходи:

- а) замінити застаріле устаткування на нове;
- б) скоротити приблизно на половину кількість працівників;

- в) підвищити кваліфікацію працівникам, що залишилися;
- г) знайти (привернути) додаткове фінансування;
- д) радикально перебудувати всю структуру підприємства.

На підприємстві працюють 100-150 чоловік. Всі працівники поділяються на наступні категорії:

- а) адміністративно-управлінський апарат;
- б) працівники передпенсійного віку;
- в) жінки, що мають малолітніх дітей;
- г) решта всіх працівників.

Всі працівники є акціонерами свого підприємства.

2. Учасники гри.

Генеральний директор підприємства.

Технічний директор.

Менеджер з фінансів.

Менеджер з персоналу.

Голова профспілкового комітету.

Представники всіх категорій працівників (а, б, в, г).

Група експертів.

Студентам викладач пропонує обрати певні ролі та відстоювати інтереси підприємства з точки зору обраної посади. За умовами гри генеральний директор повинен провести загальні збори працівників підприємства, на якому розгортається дискусія щодо шляхів і методів реконструкції підприємства. Кожен з названих посадових осіб повинен запропонувати заходи щодо виходу підприємства зі складного становища відповідно до кола повноважень своїх посадових обов'язків. Представники всіх категорій працівників прагнуть захистити своїх колег і висловлюють власну точку зору з приводу реконструкції підприємства. Генеральний директор узагальнює всі надані пропозиції та підводить підсумки дискусії.

Після гри відбувається обговорення її результатів. Ця гра допомагає студентам відчувати себе у ролі певної посадової особи, яка несе відповідальність не тільки за себе, а й інших працівників підприємства, вчить формулювати власні думки й пропозиції, наводити аргументи, уважно слухати інших, щоб правильно зрозуміти й бути в змозі відповісти. Також умови гри сприяють удосконаленню навичок самооцінювання. Така гра сприяє розвитку творчого мислення, вмінню формулювати й відстоювати власні думки, не боятися відстоювати власну точку зору, уникати конфліктів тощо.

Використання ділових ігор, що тим або іншим чином стосуються різних виробничих проблем, допомагають студентам зануритися у реальні професійні умови, відчувати себе працівниками підприємства, зрозуміти важливість прийняття рішень, а, головним чином, усвідомити важливість володіння психологічною підготовкою на високому рівні.

Таким чином, психолого-педагогічна підготовка майбутніх інженерів відбуватиметься найефективніше з використанням проблемних лекцій і семінарських занять, на яких широко використовуються вправи й завдання, побудовані таким чином, щоб найбільше розкрити потенціал студентів, підготувати їх до майбутньої професійної діяльності, до роботи у колективі.

Список літератури: 1. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб / Кузьмінський А. І. — К. : Знання, 2005. — 486 с.; 2. Педагогіка : учеб. пособ. для студентов пед. ин-тов / под ред. Ю. К. Бабанского. — М. : Просвещение, 1983. — 608 с.; 3. Психология и педагогика : учеб. пособ. для студентов техн. вузов / ред. В. С. Кукушин. — М. : ИКЦ МарТ ; Ростов н/Д: МарТ, 2005. — 624 с.; 4. Лернер И. Я. Дидактические основы методов обучения : монография / Лернер И. Я. — М. : Педагогика, 1981. — 186 с.; 5. Махмутов М. И. Педагогические технологии развития мышления учащихся / М. И. Махмутов, Г. И. Ибрагимов, М. А. Чошанов. — Казань : ТГЖИ, 1993. — 88 с.; 6. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход : метод. пособ. / Вербицкий А. А. — М. : Высш. шк., 1991. — 207 с.

Bibliography (transliterated): 1. Kuz'mins'kij A. I. Pedagogika viwoї shkoli : navch. posib / Kuz'mins'kij A. I. — K. : Znannja, 2005. — 486 s.; 2. Pedagogika : ucheb. posob. dlja studentov ped. in-tov / pod red. Ju. K. Babanskogo. — M. : Prosvewenie, 1983. — 608 s.; 3. Psihologija i pedagogika : ucheb. posob. dlja studentov tehn. vuzov / red. V. S. Kukushin. — M. : IKC MarT ; Rostov n/D: MarT, 2005. — 624 s.; 4. Lerner I. Ja. Didakticheskie osnovy metodov obuchenija : monografija / Lerner I. Ja. — M. : Pedagogika, 1981. — 186 s.; 5. Mahmutov M. I. Pedagogicheskie tehnologi razvitija myshlenija uchawihsja / M. I. Mahmutov, G. I. Ibragimov, M. A. Choshanov. — Kazan' : TGZhl, 1993. — 88 s.; 6. Verbickij A. A. Aktivnoe obuchenie v vysshej shkole: kontekstnyj pohod : metod. posob. / Verbickij A. A. — M. : Vyssh. shk., 1991. — 207 s.

Т.О. Бутенко, Ж.Б. Богдан

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ

У цій статті розглядаються особливості психолого-педагогічної підготовки майбутніх інженерів, акцентується увага на необхідності глибокого вивчення циклу гуманітарних дисциплін. Це пов'язано з тим, що сучасні умови розвитку професійної діяльності висувають підвищені вимоги до молодого фахівця, тому він повинен бути не тільки висококваліфікованим фахівцем у своїй галузі, але й володіти певним набором психолого-педагогічних знань.

Т.А. Бутенко, Ж.Б. Богдан

ОСОБЕННОСТИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ИНЖЕНЕРОВ

В даній статті розглядаються особливості психолого-педагогічної підготовки майбутніх інженерів, акцентується увага на необхідності глибокого вивчення циклу гуманітарних дисциплін. Це пов'язано з тим, що сучасні умови розвитку професійної діяльності висувають підвищені вимоги до молодого спеціаліста, тому він повинен бути не тільки висококваліфікованим фахівцем в своїй області, але й володіти певним набором психолого-педагогічних знань.

Т.О. Butenko, G.B. Bogdan

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL CHARACTERISTICS TRAINING OF FUTURE ENGINEERS

In the article the features of psychological preparation of future engineers are examined, the attention is accented on the necessity of deep study of humanitarian disciplines area. It is related to that the modern terms of professional activity development are pulled out by enhanceable requirements to the young specialist, therefore he must not be only a highly skilled professional in the area but also to possess the certain set of psychology and pedagogic knowledges.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2011

УДК 378

*Воложинська О. О.
м. Харків, Україна*

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТ- НІХ ВИКЛАДАЧІВ ДИСЦИПЛІН ІНЖЕНЕРНО-БУДІВЕЛЬНОГО ПРОФІЛЮ

Постановка проблеми. Сьогодні від сучасного фахівця потребує високої культури, моральності, сформованої системи цінностей та переконань, зацікавленості фахівця у творчому потенціалі, здатності до інноваційної діяльності, самовдосконаленню, професійної активності, бути конкурентоспроможним на ринку праці. Сучасна система технічної освіти повинна забезпечити навчання і виховання спеціаліста відповідно до потреб суспільства з урахуванням особистісних якостей, кваліфікації, світогляду.